

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM

**VFU i erfarenhetsbaserade
lärarutbildningar
– mot förskola
och fritidshem**

EN RESA FRÅN EN PROFESSION TILL EN ANNAN

De erfarenhetsbaserade utbildningarna vid Södertörns Högskolas lärarprogram ger en möjlighet till personal att vidareutbilda sig till förskollärare alternativt grundlärare med inriktning mot fritidshem. Utbildningarna riktar sig till den som arbetar i skola eller förskola, men som saknar pedagogisk högskoleutbildning. Detta är en resa från en profession till en annan. Under denna resa behöver studenten stöd. Vid högskolan får studenten läsa och lära sig teorier om lärande och barns utveckling men för att utvecklas till pedagog krävs även praktik och en möjlighet att få testa nyvunna kunskaper i barngrupper. På grund av detta finns det verksamhetsförlagd utbildning inom alla lärarutbildningar, så även i de erfarenhetsbaserade utbildningarna. Studenterna förväntas genomföra de uppgifter som de får från högskolan på arbetsplatsen.

Hur utses VFU-handledaren?

Studenten föreslår en VFU-handledare i samråd med sin chef. VFU-handledaren blir, förutom handledare till studenten, också högskolans kontaktperson. Oftast är detta en arbetskollega och det är tänkt att denna person ska följa studenten under hela studietiden. Om det inte finns en behörig handledare (se krav nedan) på den enhet där studenten arbetar ordnar vi på högskolan en VFU-placering.

Krav på VFU-handledarens bakgrund

En VFU-handledare ska vara en person som har arbetat några år och som är utbildad för den verksamhet studenten studerar mot. För "Grundlärare mot fritidshem" behöver handledaren vara utbildad fritidspedagog eller fritidshemslärare och för "Förskollärarytbildningen" behöver handledaren vara utbildad förskollärare. Önskvärt är att VFU-handledaren har en handledarutbildning som stödjer sig på professionsutvecklingsmatrisen, se bilaga 2. Om utbildningen inte behandlat denna är det viktigt att VFU-handledaren införskaffar sig den kunskapen så snart som möjligt. Matrisutbildningar och handledarutbildningar ges kontinuerligt vid högskolan. Se vår hemsida www.sh.se/lu för vidare information.

VFU-handledarens roll

VFU-handledaren är en reflektionspartner – ett "bollplank" och ett stöd för studenten i den pedagogiska verksamheten. Genom att handledare och student tillsammans diskuterar hur verksamheten fungerar i teorin och praktiken ges möjlighet till nya perspektiv och utveckling av den kommande yrkesrollen. VFU-handledaren ska också vara ett stöd vid studentens olika VFU-uppgifter, där nya aktiviteter eller pedagogiska metoder kan prövas och problematiseras. Det är viktigt att VFU-handledaren, mellan de olika handledningstillfällena, får möjlighet att se studenten leda aktiviteter eller delta i verksamheten. Detta för att student och handledare ska ha en gemensam pedagogisk erfarenhet att reflektera kring vid handledningen.

Bedömningsunderlag

I studentens digitala kursrum finns formulär för bedömningsunderlag att hämta. Studenten förväntas ge en kopia på detta till VFU-handledaren. Bedömningsunderlaget finns även att ladda ner från vår hemsida, www.sh.se/lu, under handledarfliken. Handledaren ska efter sista handledningstillfället i VFU-kursen fylla i bedömningsunderlaget som sedan blir ett av de underlag som högskolans VFU-lärare använder för att sätta rätt betyg. Det är mycket viktigt att underlaget är tydligt skrivet så att VFU-läraren får en bra bild av studenten i olika barngruppsituationer. Bedömningsunderlaget fylls i av handledaren men vi rekommenderar att student och handledare går igenom bedömningen tillsammans innan avslutad kurs. Underlaget skickas sedan till högskolans VFU-administration. Adressen finns på blanketten för underlaget.

VFU-lärare

Vid första VFU-kurs delas studenterna in i seminariegrupper utifrån var de har sin VFU-placering. Till varje VFU-grupp kopplas en VFU-lärare. Detta är en av högskolans lärare som har som uppgift både att stödja studenten i dess professionsutveckling och att i slutet av varje VFU-kurs bedöma och betygsätta studentens helhetsprestation under kursen. Vid två tillfällen under utbildningen kommer VFU-läraren på besök till VFU-platsen och genomföra ett trepartssamtal.

Trepartssamtal

Vid två tillfällen under utbildningen kommer ett trepartssamtal att ske. Då träffas student, VFU-handledare och studentens VFU-lärare från högskolan för att diskutera och tillsammans sätta mål för studentens professionsutveckling. Vid både trepartssamtalet och vid studentens självreflektion används professionsutvecklingsmatrisen, se bilaga 2. Matrisen beskriver en lärares professionsutveckling från novis till professionell. Denna matris ska fungera som stöd vid handledning och bör användas vid upprättande av utvecklingsmål för studenten.

Om du vill uppdatera dig om bakgrunden till matrisen samt hur man kan läsa den finns fyra webbföreläsningar under handledarfliken på vår hemsida www.sh.se/lu.

Arbetsplatsens inblick

Verksamhetschefen ska vara informerad om studentens utbildning och VFU-handledningens innehåll. Studenten ska även se till att informationen om handledningens syfte och upplägg kommer hela arbetslaget till del. Med fördel kan hela personalgruppen, i storgrupp eller mer individuellt, involveras och utvecklas tillsammans i de reflektioner och uppgifter som studenten har med sig under VFU:n.

Byte av VFU-handledare eller arbetsplats

Studenter inom de erfarenhetsbaserade lärarprogrammen är skyldiga att meddela lärarutbildningen sin handledares namn och kontaktuppgifter om studenten genomför sin VFU inom samma enhet som studenten arbetar vid. Detta görs genom att fylla i ett formulär i början av utbildningen. Om det sker ett handledarbyte eller arbetsplatsbyte under utbildningen ska detta meddelas VFU-administrationen på högskolan, vfu@sh.se. Detta görs genom att fylla i ett nytt formulär där både handledarens och dennes chefs underskrift skall finnas med.

Planering av VFU-handledning

VFU-handledningen bör planeras in med 3-4 veckors mellanrum, cirka 1 timme per gång och ska ske avskilt från barngruppen. Se nedan samt i bilaga 1.

Första och sista gången per termin bör mer tid planeras in vid handledningen:

Vid första mötet är det lämpligt att ta upp handledningens syfte, mål och arbetssätt samt studentens utveckling och aktuella mål utifrån professionsutvecklingsmatrisen. Diskutera även hur avdelningens arbete, barngrupp och pedagogik ser ut. Ta upp hur arbetsgruppsrollerna ser ut och gå igenom terminsplaneringen. Avslutande terminshandledning följer upp tidigare möten. Diskutera följande: Vad har hänt under terminen? Hur ser vi på det som har hänt? Vilka lärdomar kan vi dra? Finns det positiva erfarenheter och har det funnits svårigheter under terminen?

Vid fortsatta handledningsmöten under terminen:

Vid fortsatta handledningsmöten under terminen: Reflektera över det som känns mest väsentligt enligt bilaga 1. Gör en uppföljning och utvärdering av uppsatta mål. Reflektionerna knyts till professionsutvecklingsmatrisen för att utifrån denna sätta upp kommande utvecklingsmål.

VFU genomförs även på annan förskola eller skola än sin egen

Förskola:

Förskollärarstudenten ska under en vecka under år tre i utbildningen genomföra VFU vid annan förskola än sin egen. Detta för att studenten ska få en inblick i hur man kan arbeta praktiskt och pedagogiskt på en annan arbetsplats.

Fritidshem:

Fritidshemslärarstudenterna ska göra fyra VFU-besöksdagar (individuella studiebesök) under första året av sin utbildning, utöver sin ordinarie VFU-tid. Detta innebär att studenten besöker en annan student på dennes VFU-plats, för att få en inblick i hur man kan arbeta praktiskt och pedagogiskt på en annan arbetsplats.

Kontakt

Vid tvksamheter kring innehållet i VFU-kursen eller vid problem för studenten i verksamheten eller i VFU-kursen, bör studenten eller VFU-handledaren ta kontakt med studentens VFU-lärare. Kontaktuppgift till studentens VFU-lärare finns både på bedömningsunderlaget för kursen och i VFU-portalen som enhetens VFU-ansvarige har tillgång till. Vid frågor kring programmen, kontaktar du våra programsamordnare – vars uppgifter du hittar på vår webb: www.sh.se/lu.

HANDLEDNINGSFRÅGOR FÖR VFU

VFU-handledaren är en reflektionspartner – ett "bollplank" och ett stöd för studenten i den pedagogiska verksamheten. VFU-handledning bör planeras in med 3-4 veckors mellanrum, minst 1 timme per gång och ske avskilt ifrån barngruppen. Första och sista gången per termin bör mer tid planeras in. Nedan följer riktlinjer i de olika handledningstillfällena.

Vid första handledningsmötet:

1. Reflektera över handledningens:
 - syfte
 - mål
 - arbetssätt
2. Fundera över handledarens roll och relation som reflektionspartner – se även informationen "VFU-handledarens roll".
3. Kontrollera att kollegorna är informerade om VFU-handledningen, dess syfte, mål och arbetssätt och studentens kommande VFU-uppgifter. Hur kan även arbetslaget bli involverat i reflektioner och utveckling?
4. Diskutera avdelningens arbete kring:
 - pedagogik och didaktik
 - barngruppen
 - föräldrarna
 - ledarskap
 - förhållningssätt till barnen
 - förhållningssätt till varandra
 - roller i arbetsgruppen
 - föräldrasamtal och utvecklingssamtal
5. Gå igenom målen i aktuell VFU-kurs och hitta några exempel i verksamheten som studenten kan genomföra för att nå dessa mål.
6. Diskutera utifrån professionsutvecklingsmatrisen:
 - var studenten befinner sig i sin utveckling idag
 - vilka utmaningar studenten står inför
7. Gör en terminsplanering för handledningstillfällena.

Vid fortsatta handledningstillfällena:

1. Gå igenom vad studenten gjort för att arbeta mot målen i VFU-kursen.
2. Diskutera vad som gått bra och mindre bra för studenten med uppgifterna. Gå igenom vad studenten gjort för att arbeta mot de uppsatta utvecklingsmålen från förra handledningstillfället.
3. Diskutera vad som gått bra och mindre bra för studenten i arbetet mot utvecklingsmålen.
4. Diskutera utifrån professionsutvecklingsmatrisen:
 - var studenten befinner sig i sin utveckling idag
 - vilka utmaningar studenten står inför
5. Relationen till barngruppen, föräldrarna, arbetslaget och VFU-handledaren
6. Sätt upp utvecklingsmål att arbeta mot tills nästa handledning

Vid avslutande terminshandledning:

1. Reflektera tillsammans över:
 - handledningens syfte och mål
 - hur verksamheten fungerar i teori och praktik
 - avdelningens arbete, pedagogik, barn, föräldrar och arbetsgruppsroller
 - lärdomar som har gjorts
 - era positiva erfarenheter
 - svårigheter som ni har stött på under terminen
 - vad man kan göra i framtiden för att svårigheterna ska kunna undvikas eller förminskas
 - vad som är mest spännande att jobba vidare med
 - hur VFU uppgifterna har fungerat
 - hur avdelningen har upplevt studentens VFU
 - hur avdelningen har varit involverad i studentens VFU
 - om yrkesrollen har förändrats för studenten och om rollerna har förändrats inom avdelningen
 - hur relationen mellan handledare och student har upplevts
 - om vad som kan förbättras till nästa termin
2. Utvärdera utvecklingsmålen som ni satte upp i början av terminen.
3. Diskutera återigen utifrån professionsutvecklingsmatrisen:
 - var studenten befinner sig i sin utveckling idag
 - vilka utmaningar studenten står inför
4. Sätt upp utvecklingsmål att arbeta mot tills nästa handledningstillfälle.

PROFESSIONSUTVECKLINGSMATRIS

Generell nivåbeskrivning	Från nybörjare till professionell Progression mot en analys- och reflektionsförmåga byggd på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet			
	Förmåga att reflektera över	sina personliga erfarenheter (erfarenhetsbaserade argument)	andras systematiserade erfarenheter (teoribaserade argument)	sina personliga värderingar (etiska argument)
<i>Har allmänna kunskaper om läraruppdraget och ett sökande och iakttagande förhållningssätt.</i>	Nivå 1 Relaterar sin syn på lärarrollen genom att	- använda gjorda erfarenheter i liknande situationer.	- kunna redogöra för teorier om lärande.	- uttrycka hur egna värderingar synliggörs i lärarrollen - inse att lärare kan betona olika värderingar.
<i>Har kunskap om läraruppdraget, uppmärksammar, analyserar, prövar/omprövar och söker sig aktivt fram i sin praktik.</i>	Nivå 2 Utformar en undervisning på vetenskaplig grund genom att	- ställa frågan varför det blev som det blev och försöka finna mönster i sin undervisning/verksamhet.	- reflektera över och jämföra sin egen undervisning/verksamhet utifrån olika lärandeteorier.	- se relationer mellan den egna undervisningen/verksamheten och egna värderingar - relatera egna värderingar till värden som finns i styrdokument.
<i>Kan formulera läraruppdraget och kan omsätta sin lärarkunskap i handling, kritiskt granska sitt agerande och dra slutsatser.</i>	Nivå 3 Uttrycker sin undervisning/verksamhet utifrån en vetenskaplig grund genom att	- förklara och motivera sitt handlande mot bakgrund av gjorda erfarenheter - vara beredd att pröva och kritiskt granska alternativa tillvägagångssätt i sin fortsatta utveckling.	- förklara och motivera sina valda ståndpunkter med hjälp av andras systematiserade erfarenheter - utveckla ett professionellt språk för att beskriva sin undervisning/verksamhet.	- motivera egna värderingar och hur de tar sig uttryck i den egna verksamheten.
<i>Problematiserar och tolkar läraruppdraget, söker nya infallsvinklar för sin undervisning/verksamhet och utvecklar målmedvetna, långsiktiga strategier. Ser sin del och sitt ansvar i något större och medverkar till gemensam utveckling av verksamheten.</i>	Nivå 4 Tar utgångspunkt i vetenskapliga perspektiv och gjorda erfarenheter för att driva såväl egen som gemensam utveckling av verksamheten genom att	- kommunicera sina gjorda erfarenheter och ta ett ansvar för att reflektera och utvecklas tillsammans med andra.	- refererar till teorier om lärande och kunskapsutveckling i didaktiska samtal om verksamhetens utveckling.	- diskutera och kritiskt granska de värderingar och teorier som ligger bakom gjorda val och effekter av val i gjord undervisning/verksamhet.

Från nybörjare till professionell Progression mot en didaktisk kompetens			
Förmåga att...	använda och utveckla relevant ämnes- och ämnesdidaktisk kunskande	sätta upp relevanta mål och bedöma och värdera barns/-elevers lärande och utveckling	verka för en förskola/skola för alla med hjälp av olika lärandeteorier, innehåll, arbetsformer och arbets-sätt
Nivå 1 Reflekterar över didaktiska frågor genom att	<ul style="list-style-type: none"> - visa vilja/förmåga att fördjupa och bredda sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande - arbeta med stöd av lokal lärarutbildare eller givna modeller. 	<ul style="list-style-type: none"> - ha kunskap om vilka mål som styr verksamheten - söka och beskriva tecken på barns/elevs lärande - ge barn/elever konstruktiv respons på deras arbete - ta del av olika kriterier och reflektera över deras innebörd vid bedömning. 	<ul style="list-style-type: none"> - arbeta utifrån färdiga planeringar eller annat anvisat material - visa insikt om att barn/elever har olika förutsättningar.
Nivå 2 Prövar/-omprövar och diskuterar olika didaktiska val genom att	<ul style="list-style-type: none"> - utveckla relevant ämneskunnande för att genomföra verksamheten - strukturera och konkretisera sitt ämneskunnande så att det blir begripligt för barn/elever - visa förmåga till samspel och dialog med barn/elever. 	<ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att tolka styrdokumentens mål och koppla dem till den egna verksamheten - tillämpa de utvärderings- och bedömningskriterier som gäller för ämnet, kursen eller verksamheten - föreslå hur barn/elever kan förbättra arbetssätt och resultat - pröva kvalitativ metod för respons och bedömning. 	<ul style="list-style-type: none"> - planera och genomföra verksamhet utifrån egna tankar och idéer - tillämpa olika arbetsformer som främjar barnens/elevernas lärande både individuellt och i grupp - intressera sig för och reflektera över barns/elevs olika sätt att lära och låta resultatet ligga till grund för fortsatt planeringsarbete - pröva och jämföra olika läromedel Inklusivt IKT.
Nivå 3 Motiverar och analyserar sina didaktiska val genom att	<ul style="list-style-type: none"> - visa förmåga att generalisera och se samband - välja innehåll och arbetssätt utifrån barns/elevs förutsättningar och behov - engagera barn/elever med hjälp av sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande - utveckla lärarrollen i relation till barns och elevs utveckling och lärande. 	<ul style="list-style-type: none"> - formulera och kommunicera relevanta mål och bedömningskriterier utifrån styrdokumentet så att barn/elever och föräldrar förstår - stimulera barn/elever att själva utvärdera och reflektera över resultat - använda kvalitativa metoder för respons och bedömning. 	<ul style="list-style-type: none"> - motivera, planera och leda undervisning/verksamhet med hänsyn till barns/elevs skiftande förmågor, intressen och behov samt med hänsyn till perspektiv som jämlikhet (klass, kön, etnicitet, sexualitet, funktionshinder) och hållbar utveckling - stimulera barn/elever att ta ansvar för och reflektera över sitt eget lärande - värdera och välja olika läromedel Inklusivt IKT.
Nivå 4 Bidra med analyser och reflektioner i kollegiets didaktiska samtal genom att	<ul style="list-style-type: none"> - koninuerligt fördjupa sitt ämnes- och ämnesdidaktiska kunnande - göra bedömningar och prioriteringar av verksamhetens innehåll och arbetssätt utifrån olika teoretiska perspektiv. 	<ul style="list-style-type: none"> - utifrån olika teoretiska perspektiv bidra till samtal om lokala mål för verksamheten - använda bedömning som redskap för att utveckla barns/elevs lärande - använda utvärdering som redskap för att utveckla verksamheten. 	<ul style="list-style-type: none"> - utforma långsiktiga strategier för att få alla barn/elever att lära och utvecklas efter sina förutsättningar - identifiera och bidra till att lösa eventuella strukturella problem - utveckla funktionella läromedel inklusive IKT.

Från nybörjare till professionell Progression mot ett kommunikativt och demokratiskt ledarskap			
Förmåga att...	leda och verka för barns/-elevers inflytande	agera efter värdegrund och hantera konflikter	kommunicera och samverka
Nivå 1 Söker sin ledarroll genom att	<ul style="list-style-type: none"> - uppmärksamma skillnaden mellan att vara privat och personlig och mellan att vara elev, kompis, förälder och att vara lärare - leda en grupp barn/elever med planerat material - inse vikten av tydlighet och Struktur - bilda sig en uppfattning om former för elevinflytande samt föräldrars delaktighet i förskolan/skolan. 	<ul style="list-style-type: none"> - sträva efter att vara rättvis och visa alla barn/elever respekt - beakta grundläggande värderingar i styrdokumentet - reflektera över gränssättning i förskola/skola - uppmärksamma konfliktsituationer och reflektera över möjliga lösningar. 	<ul style="list-style-type: none"> - visa öppenhet för att etablera kontakt och föra dialog med barn/elever - visa engagemang och intresse för barn/elever och deras villkor och behov - uttrycka sig tydligt såväl muntligt som skriftligt i kommunikation med barn/elever - visa vilja till samarbete och dialog med verksamhetens personal.
Nivå 2 Prövar och utvecklar en egen ledarroll genom att	<ul style="list-style-type: none"> - reflektera över det egna ledarskapet och kan se sina starka respektive svaga sidor - eftersträvar tydlighet och struktur i sitt ledarskap - visa ett empatiskt förhållningssätt - i dialog med barn/elever vara lyhörd för yttranden och stämningar i gruppen och ta hänsyn till detta i fortsatt arbete - ta del av olika former av föräldrasamverkan. 	<ul style="list-style-type: none"> - visa insikt om behovet av att ibland bemöta barn/elever olika för att uppnå likvärdighet - ge exempel på hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet - sträva efter ett demokratiskt förhållningssätt i sitt agerande - att försöka hantera problem och konfliktsituationer. 	<ul style="list-style-type: none"> - sträva efter att se och bekräfta varje individ - leda resonerande samtal i lyhört samspel med barn/elever både enskilt och i grupp - behärska ett berättande och förklarande framställningssätt. - ta aktiv del i arbetslagets löpande arbete - tillvarata de möjligheter som erbjuds för att tillägna sig kunskap om verksamhetens olika delar - visa social kompetens i mötet med personal och föräldrar.
Nivå 3 Tillämpar ett konsekvent ledarskap genom att	<ul style="list-style-type: none"> - organisera sitt arbete på ett genomtänkt sätt och överblicka konsekvenserna - inse hur personliga värderingar kommer till uttryck i ledarskapet - vara flexibel och kunna hantera oförutsedda händelser - ge barn/elever möjlighet att reflektera över sitt lärande - samverka med barn/elever och föräldrar samt reflektera över vad som sker i detta samspel. 	<ul style="list-style-type: none"> - målmedvetet arbeta med att skapa ett öppet och förtroendefullt klimat i gruppen/klassen där alla barn/elever utvecklas, blir bekräftade och känner sig trygga - ha strategier för hur styrdokumentens värderingar kan komma till uttryck i egen verksamhet - Reagera konstruktivt på kränkningar. 	<ul style="list-style-type: none"> - på ett inkännande sätt kommunicera med såväl hela barngrupper/klasser som enskilda barn/elever - samverka med kollegor och föräldrar - formulera sig så att det främjar alla barns/elevs förståelse och lärande - behärska och använda olika kommunikativa färdigheter (t ex kroppsspråk, drama, musik, bilder) - vara lyhörd och kunna byta perspektiv - utveckla flerstämmiga miljöer som på ett demokratiskt sätt stimulerar barns/elevs lärande/utveckling.
Nivå 4 Utvecklar sitt ledarskap i samspel med barn/elever och kollegor genom att	<ul style="list-style-type: none"> - visa tilltro till vad han/hon kan utföra tillsammans med andra - fungera som arbetsledare för och samarbetspartner till såväl barn/elever som vuxna (i arbetslaget) - se barns/elevs och föräldrars delaktighet som en tillgång i verksamhetens löpande arbete - uppmuntra barn/elever och föräldrar att reflektera över verksamheten i förskolan/skolan. 	<ul style="list-style-type: none"> - aktivt arbeta med samt utveckla och utvärdera värdegrundsfrågor - uppmuntra pluralistiska samtal om värdegrunden inom ramen för demokratiska principer - se mönster i konfliktsituationer, vara uppmärksam på maktstrukturer och försöka hitta hållbara lösningar. 	<ul style="list-style-type: none"> - planera och samarbeta ämnesövergripande och även söka kontakter och samarbete utanför skolans ram - anta kommunikativa utmaningar - visa intresse för läraruppdraget i en decentraliserad förskola/skola och delta i en debatt som kan leda till en konkret skolutveckling.